

ΣΧΙΣΜΑ – RASPRAVA I RAZJEDINJENJE ZBOG KRISTOVA PODRIJETLA (IV 7,42)

Arkadiusz KRASICKI

Katolički bogoslovni fakultet u Đakovu Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku
Petra Preradovića 17, p.p. 54, 31 400 Đakovo
arkadiusz.krasicki@gmail.com

Sažetak

Pitanje koje su postavili Židovi o Isusovu podrijetlu (Iv 7,42) upućuje na konflikte i prijepore u židovskim političkim i religijskim skupinama, kao i u judeokršćanskoj zajednici i među učenicima Ivana Krstitelja. Ono je konačno dovelo do najvažnijeg rascjepa između Crkve i sinagoge. Kritičko-povijesnom metodom, tekstualnom i literarnom kritikom te potankom egzegezom i teološkom interpretacijom u ovome se radu nastoji pobliže osvijetliti teološko i povijesno značenje toga biblijskog mjesta (Iv 7,42), njegov uži i širi kontekst te istražiti posebnosti ivanovske tehnike u oštrim raspravama oko Isusa kao Krista (Mesije, Pomazanika).

Ključne riječi: Isus, Mesija, Evanđelje po Ivanu, rasprava, šizma.

Uvod

Tko se susretne s Evanđeljem po Ivanu, vrlo će brzo primijetiti da je riječ o djelu izvrsno promišljane strukture i poruke. K tomu, posrijedi je posebna ivanovska tehnika uočljiva isključivo u četvrtom evanđelju. Brojne su teme iz Ivanova evanđelja kojima je potrebno posvetiti osobitu pozornost. Jedna od tih tema jest i mesijanizam, odnosno osoba Isusa iz Nazareta, koji je Krist – Pomazanik – Mesija (Iv 1,42-43). Zanimljivo da Ivan u svojoj kompoziciji rabi znatno češće naziv (grecizirani oblik) Χριστός uz povijesnu osobu Isusa, nego oblik Μεσσία (משׁמָ).

Pitanje koje su postavili Židovi: Δὲν εἶπεν ἡ γραφή ὅτι ἐκ τοῦ σπέρματος τοῦ Δαυὶδ καὶ ἀπὸ τῆς κώμης Βηθλέεμ, ὅπου ἦτο ὁ Δαυίδ, ἔρχεται ὁ Χριστός – »Ne kaže

li Pismo da Krist dolazi iz potomstva Davidova, i to iz Betlehema, mjesta gdje bijaše David?» (Iv 7,42)¹ – ima važno teološko i povijesno značenje. Ono poteže raspravu u židovskom narodu i među farizejskom elitom o Kristovu podrijetlu (Iv 7,48-53), jer prema proročanstvima Krist mora biti Davidov potomak τοῦ σπέρματος τοῦ Δαυὶδ iz Betlehema, a ne iz Galileje. Bez dvojbe, može se reći da je riječ o konfliktu ne samo između pojedinaca nego i između židovskih političkih i religijskih skupina, kao i između Ivanove judeokršćanske zajednice i sinagoge. Začuđuje pritom da Ivan ne spominje Betlehem kao što to čine sinoptici (Mt 2,1-6; Lk 2,1-6). Čini se da je četvrto evanđelje napisano u apologetskom duhu. Na to upućuje i zaključna rečenica, u kojoj se objavljuje svrha zapisanoga Ivanova svjedočanstva: »Da trajno vjerujete da je Isus Mesija, Sin Božji, te da vjerujući imate život po njemu« (Iv 20,31).

1. Kritičko-povijesna analiza

Određivanjem konteksta te posebnosti književne vrste, prema metodi kritičko-povijesnoga pristupa tekstu, moći ćemo bolje shvatiti teološko i povijesno značenje biblijskog mjesta Iv 7,42.

1.1. Kontekst i struktura perikope

Govoreći o kontekstu mjesta Iv 7,42, moramo posegnuti do samoga početka Isusova javna nastupa. U određivanju konteksta uzimamo u obzir teološku mesijansku činjenicu o dolasku Duha Svetoga, koji je upravo Mesijin dar. Teme 7. poglavlja izložene su, međutim, u međusobno labavim vezama, što može smetati u istraživanju.²

Istraživani se redak nalazi u 7. poglavlju Ivanova evanđelja, kojemu pretходи Petrova ispovijest vjere (Iv 6,67). Iz 7,1 doznajemo da je bio blizu židovski Blagdan sjenica. Isus dolazi u Jeruzalem ne javno, nego potajno (7,10) jer se njegovo vrijeme još nije ispunilo (7,8). Židovi su ga tražili, ali nitko otvoreno nije govorio o njemu zbog straha od religijskih vlasti. Unatoč strahu mnogih koji su povjerovali u Krista, Isus naučava i proglašuje svoje božansko poslanje (7,14-24) te ulazi u prvu raspravu o svojem podrijetlu (Iv 7,25-29). Židovi

¹ Ovaj put nije riječ o nekoj religijskoj židovskoj skupini, nego upravo o narodu, koji evanđelist označava kao Πολλοὶ λοιπὸν ἐκ τοῦ ὄχλου (Iv 7,40). Inače, termin Židovi u četvrtom evanđelju poprima posebno značenje. Usp. Piotr SZEFLER, *Žydzi*, u: Feliks GRYGLEWICZ (ur.), *Egzegeza Ewangelii św. Jana*, Lublin, 1992., 337–346.

² Usp. Lech STACHOWIAK, *Ewangelia wg św. Jana*, Poznań – Warszawa, 1975., 223.

Isusovo podrijetlo drže poznatim, dok im je podrijetlo Krista nepoznato: ὁ δὲ Χριστὸς ὅταν ἔρχεται, οὐδεὶς γινώσκει πόθεν εἶναι (7,27b).³ Nasuprot tomu, Isus najavljuje svoj odlazak u *nepoznato* – odakle je i došao (Iv 7,33-35). Prva rasprava završava obećanjem Duha Svetoga (Iv 7,37-39) onima koji vjeruju da je Isus Krist. Iza toga, u posljednji dan židovskog blagdana (r. 37) postaje sve vidljivija *σχίσμα* – razjedinjenje između Židova u pogledu vjere u Isusa Krista. Druga rasprava oko Kristova podrijetla zbunjuje mnoge. Čak i među hramskom stražom i farizejima nastala je podjela, iza koje slijedi rasprava. Isus ne govori ništa. Mnogi su priznali da je Isus Krist, neki drugi da je prorok (rr. 40-41), ali ih je zbunjivala činjenica Isusova dolaska iz Galileje. Neki od njih htjedoše ga čak i uhiti (r. 44).

Prema istraženom kontekstu, mislimo da nedoumica oko Kristova podrijetla pripada u bliži kontekst koji određuje πολλοὶ λοιπὸν ἐκ τοῦ ὄχλου (r. 40) a završava s τινὲς δὲ ἐξ αὐτῶν (r. 44). U određivanju šireg konteksta, sažet ćemo strukturu 7. poglavlja: *uvodni dio* (Iv 7,1-13), podatci o Blagdanu sjenica (7,1-2), razgovor s braćom i njihova nevjera (7,3-10), dolazak u Jeruzalem iz Galileje (7,10-13); *Isusov govor* (7,14-44), *uvodni dio* (7,14-15), A. Isus proglašuje svoje božansko podrijetlo (7,16-19), traženje razloga za Isusovu smrt (7,20-24), B. prva rasprava o Isusovu podrijetlu (7,25-29), reakcija Židova, vjera i nevjera (7,30-36), mesijansko doba – obećanje Duha Svetoga (7,37-39), B.' druga rasprava (7,40-44),⁴ reakcija Židova (7,40-42), nevjera (7,43-44), *završni dio* (7, 45-53) A.' provjera božanskog podrijetla Krista (7,50-53).

Kompozicija poglavlja uvjetovana je odvijanjem blagdana: polovica tjednoga slavlja (r. 14) i zadnji dan (r. 37). Isusov javni nastup svaki put izaziva reakciju naroda.⁵ Istraživani redak u svojem bližem kontekstu pripada drugoj raspravi (rr. 40-44), koja se povezuje s raspravom i nevjerom oko Isusova podrijetla, a u konačnici s razjedinjenjem – *σχίσμα*.

1.2. Tekstualna kritika teksta

Cijelo 7. poglavlje u grčkom tekstu do nas je stiglo prilično definirano, no poznato je nekoliko inačica koje valja istaknuti. I zbog teksta i zbog tematike, R.

³ Nama je ta rečenica od posebne važnosti jer se suprotstavlja rečenici iz druge rasprave o Kristovu podrijetlu (7,42).

⁴ Usp. Lech STACHOWIAK, *Ewangelia wg św. Jana*, 223. Stachowiak malo drukčije rekonstruirao raspored tog paralelizma. Prema njemu razmjestaj materijala odgovara sljedećoj konstrukciji: rr. 25-31 s 37-44 te rr. 32-36 s 45-52. On misli da je taj pomičan raspored utjecaj samoga evanđelista.

⁵ Usp. Felix PORSCHE, *Ivanovo evanđelje*, Zagreb, 2002., 60.

Schnackenburg primjećuje da sekcija 7,5-24 zbog svoje posebnosti pripada više u 5. poglavlje.⁶ No, takav prijedlog se ne nalazi u tradiciji manuskripta koja seže sve do II. stoljeća. L. Stachowiak tvrdi da današnje metode kritičkog istraživanja ne dopuštaju u ovom slučaju namjernu dekompoziciju, na temelju rukopisa, jedine poznate inačice teksta.⁷ Sada ćemo iznijeti samo nekoliko inačica, koje su povezane s našom temom, a tiču se vjere u Isusa Krista. U Iv 7,5 pronalazimo različitost zapisâ, ali oni ne utječu na promjenu smisla: Διότι οὐδὲ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ ἐπίστευον εἰς αὐτόν (D,W,L) dok ostali imaju formu Διότι οὐδὲ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ ἐπίστευσαν εἰς αὐτόν. Slična se situacija događa u 7,39. Većina manuskripta i kodeksa ima οἱ πιστεύοντες εἰς αὐτόν («oni koji vjeruju u njega») – P⁶⁶, P⁷⁵, B, L, T, W, S, D, K, X, Δ, Θ, Π, Ψ i sl. Kritičko izdanje Aland-Nestle te Aland-Black imaju πιστεύοντες – «oni, koji su povjerovali u njega».⁸ Dakako, ima i drugih situacija tekstualnih inačica, ali one ne utječu na lekturu teksta. U tom slučaju za nas je značajan glagol *vjerovati* jer on određuje stav mnoštva prema Kristu.

Nije nam sada namjera zaustaviti se nad cjelinom 7. poglavlja, nego istražiti samo najuži kontekst r. 42, a to su redci 40-44 u kojima se izlaže druga rasprava o Kristovu podrijetlu. I na tome mjestu, osim na onima na koja smo ranije ukazali, nema velikih tekstualnih izmjena. U Iv 7,40 nailazimo na sljedeću inačicu u retku 41. Većina rukopisa ima izraz ἄλλοι («drugi») dok u ostalima stoji οἱ δὲ («oni, dakle») – P⁶⁶, W, L, 33, 1241, Θ i sl.⁹ R. E. Brown skreće pozornost na redak 42, koji u nekim izdanjima (S, B) ispušta česticu ὅπου ἦτο ὁ Δαυίδ, ἔρχεται («gdje je živio David»).¹⁰

Inače, u tekstu nema nesigurnih dijelova koji bi mogli znatnije utjecati na različite interpretacije. Upućivanjem na neznatne promjene u tekstu, dolazimo do utvrđenoga izvornog teksta.

1.3. Književna kritika i književna vrsta

Sedmo nas poglavlje »uvodi u živahnu hajku«, kako to kaže F. Porsch, a time i u rasprave i razjedinjenje unutar slavljeničkog mnoštva, u čijoj se sredini nalazi i Isus. Razgovor se odvija kao na pozornici – na dvije razine. U prvom

⁶ Usp. Rudolf SCHNACKENBURG, *Das Johannesevangelium*, III, Freiburg – Basel – Wien, 1975., 183.

⁷ Usp. Lech STACHOWIAK, *Ewangelia wg św. Jana*, 223.

⁸ Usp. Isto, 231.

⁹ Usp. Isto, 232.

¹⁰ Usp. Raymond E. BROWN, *The Gospel according to John I–XII. A new translation with introduction and commentary*, New York, 1966., 324. Iako smo napisali Davidovo ime, u ovom ga slučaju treba zanemariti jer je riječ samo o ispuštenoj čestici »where he lived«.

je planu rasprava naroda, a vrh djeluje u pozadini. Svojim govorima Isus iza- ziva razdor među slušateljstvom.¹¹ Porsch svoje zaključke donosi na temelju književne kritike.

U 7. poglavlju zapravo vidimo dijaloški glagol λέγει, koji se pojavljuje vrlo često. To ukazuje na određenu dinamiku teksta ἐκ τοῦ ὄχλου («u narodu»), koji istražuje Kristovo (mesijansko) podrijetlo πόθεν ἐστιν, kao što možemo usporediti u paralelnim segmentima B i B' (rr. 27-42). Time se određuje i tema našega egzegetskog istraživanja. Učestalo ponavljanje glagola ἐπιστεω ukazuje na potrebu vjere, koja je odgovor na raspravu oko Kristova podrijetla. U kom- poziciji 7. poglavlja također se više puta rabi riječ χριστός. U tekstu, a osobito u r. 42 pojavljuju se također topografske oznake koje upućuju na geografske i na povijesne odrednice i činjenice (καὶ ἀπὸ τῆς κώμης Βηθλέεμ, ὅπου ἦτο ὁ Δαβίδ, ἔρχεται). Isusovi govori povezuju se s dijalogom između Isusa i naroda te unu- tar samoga naroda. Čini nam se da cijela situacija prelazi u »zaplet« koji nije razjašnjen u tom odlomku, nego ga pozorni primatelj mora sâm odgonetnuti odnosno, ivanovski rečeno – mora povjerovati.

Kako bi se mogao odrediti konačni smisao teksta, potrebno je obratiti pozornost i na ivanovski stil te promotriti na koji način on uvodi i opisuje likove, u ovom slučaju Židove iz naroda, i stvara dvosmislene neodgonet- nute situacije, kako bi naglasio potrebu donošenja odgovora po vjeri u Isusa Krista.¹² Primjećuje se i ironija, kojom autor stvara situacije u kojima čitate- lji znaju nešto važno što još nije poznato određenim likovima. Na temelju toga moglo bi se jednoznačno zaključiti da je odgovor na pitanje »odakle dolazi Mesija« zapravo vjera u misiju Isusa Krista. S temom vjere povezana je uporaba likova kao modela vjere i nevjere. Zbunjenost u narodu izazvana je raspravom o Isusovu podrijetlu. Svaka rasprava između Isusa i Židova u četvrtom evanđelju završava razjedinjenjem zbog vjere ili nevjere u spasenjs- ku misiju Krista – Mesije.

Stoga je potrebno barem ukratko obratiti pozornost i na dijelove četvrtog evanđelja koji su slični perikopi. Riječ je o raspravama Isusa sa Židovima oko njegove mesijanske misije, a odnose se na pitanje njegova podrijetla. Za Ivana su značajni dugački govori i dijalozi u kojima se provlače oštre rasprave o Isu- sovoj vlasti ili u kojima Isus uvodi ljude u novi život po vjeri.¹³

¹¹ Usp. Felix PORSCHE, *Ivanovo evanđelje*, 60.

¹² O osobnom angažmanu evanđelista u kompoziciji četvrtog evanđelja posebno je pisao Feliks GRYGLEWICZ, *Jezusowe przemówienia w czwartej Ewangelii*, Kraków, 1986. Ta nam tema, međutim, nije posebno važna na ovom stupnju istraživanja.

¹³ Usp. Felix PORSCHE, *Ivanovo evanđelje*, 8.

Samo unutar 7. poglavlja primjećujemo klimu rasprave. Osobito u redcima 7,14-21; 31-36, gdje se izvješćuje o ozračju nedoumice zbog Kristova podrijetla. Posebnu pažnju privlači 6. poglavlje o *Kruhu života*, koje nas također asocira na raspravu o Kristovu podrijetlu i na retke 6,52-55. Mnoštvu koje je slušalo Isusa njegov se govor učinio pretvrd pa su otišli i nisu povjerovali (Iv 6,66). Na raspravu također nailazimo i u 8. poglavlju; ona se odvija između Isusa i Židova o Kristovu podrijetlu od Oca (8,21-31). I taj put rasprava završava razjedinjenjem unutar skupine slušatelja, premda mnogi povjerošaše u njega (8,30). Naznake rasprave pronalazimo još na pojedinim mjestima od 9. do 11. poglavlja. Nakon čudesnog ozdravljenja slijepca od rođenja, Židovi se suprotstavljaju Isusu odbacujući njegovo nepoznato podrijetlo: »Mi znamo da je Mojsiju govorio Bog, a odakle je ovaj, ne znamo« (Iv 9,29). No i taj put se s druge strane zapleta u raspravu uključuje ozdravljeni čovjek koji je povjerovao u Krista: »Vi ne znate odakle je, a meni je otvorio oči!« (Iv 9,30). Takva se situacija ponavlja u 10. poglavlju gdje Isus govori o svojem podrijetlu nazivajući se Dobrim pastirrom. I tada su mnogi povjerovali po znamenjima koja je Isus učinio (usp. 10,42). U 11. poglavlju nakon Lazarova uskrsnuća Veliko vijeće javno je nastupilo protiv Isusa, donoseći smrtnu presudu. U usporedbi s istraživanim odlomkom, čini nam se također zanimljivim 3. i 4. poglavlje, gdje se može uočiti Isusova rasprava s pojedincima: s Nikodemom i sa Samarijanom. Ni jedan ni drugi lik nije siguran u svoje znanje. Osobito se to vidi kod Nikodema, farizeja. Pred njim Isus izražava ogorčenje zbog njegova neznanja o misiji Krista u svijetu i o njegovu podrijetlu. Zanimljivo je da su uvijek posrijedi susreti. Gledajući malo širi kontekst, u sinoptičkim evanđeljima nalazimo mjesto Lk 12, 51 koje bi bilo paralelno 7,42 i 43.

Naša je konstatacija da se zapravo čitava Knjiga znamenja,¹⁴ odnosno upravo prvih 12 poglavlja referira na raspravu između Židova i Isusa te se tiče upravo njegova podrijetla. Moglo bi se stoga na kraju reći da redak 7,42, a s njim i njegov kontekst, pripadaju književnoj vrsti koju bismo mogli nazvati *susretom* povezanim s određenom raspravom, u našem slučaju s raspravom o Kristovu podrijetlu. Ta je književna vrsta uobičajena u Evanđelju po Ivanu.¹⁵

¹⁴ Usp. Charles Harold DODD, *Interpretation of the fourth Gospel*, Cambridge, 1970., 297–378, 379–423. Navedeni autor zapis o Isusovu djelovanju zatvara u dvije knjige koje naziva *The Book of Signs* i *The Book of Passion* (*Knjiga znamenja* i *Knjiga muke*). R. E. Brown drugi dio evanđelja naziva »Knjigom proslave«. Njegov je prijedlog podjele četvrtog evanđelja sljedeći: prvi dio »Knjiga znamenja« (1,19 – 12,50); drugi dio »Knjiga proslave« (13,1 – 20,31). Više o tome vidi u: Raymond E. BROWN, *Uvod u Novi zavjet*, Zagreb, 2008., 326.

¹⁵ Usp. Darko TEPERT, *Glagol vjerovati* u Iv 3,1-21, u: Mario CIFRAK (ur.), *O kraljevstvu nebeskom – novo i staro*, Zagreb, 2001., 164.

Premda na ovome mjestu ne možemo ulaziti u detaljnu analizu, dostatno je zaključiti da je riječ o književnoj vrsti koja uključuje i notu polemike karakterističnu za dijelove evanđelja u kojima se susreće problem vjere i nevjere.

2. Interpretacija teksta – egzegeza

U ovom ćemo se dijelu rada koristiti rezultatima iz prethodnoga dijela kritičko-povijesne analize uzimajući u obzir *Sitz im Leben* četvrtog evanđelja, koje dakako upućuje na život Ivanove zajednice te utječe na teološku interpretaciju teksta.

2.1. Situacija Ivanove zajednice i njezin odnos prema Isusu Kristu

Kako bismo shvatiti cijelu raspravu o Isusovu podrijetlu, pa tako i shizmu u narodu, čini nam se opravdanim progovoriti o situaciji judeokršćana, koje možemo nazvati ivanovskom zajednicom jer je zapravo četvrto evanđelje odsjaj situacije onoga vremena. Prema F. Porschu, pisac se ne želi samo osvrnuti na situaciju u vrijeme zemaljskog Isusa, nego je njegova nakana učvrstiti vjeru zajednice. Ivanovska zajednica je živjela u neprijateljskom okruženju Židova. Čini se da je evanđelistova uloga u obrani pred tim napadom.¹⁶ Na drugom mjestu, u svojem malom komentaru Porsch naglašava da su u Ivanovu evanđelju Židovi općenito, a posebno farizeji, najčešća skupina s kojima Isus raspravlja, dok su kod sinoptika u raspravu uključeni, osim farizeja, saduceji, herodijanci, pismoznanci a k tome još i sav narod. Farizeji su bili najutjecajni teološki protivnici nastupajućeg kršćanstva.¹⁷ I. Dugandžić naglašava da je zapravo četvrto evanđelje nastalo kao odgovor na nastalu krizu. Ivan piše novo evanđelje u kojem upravo pitanje Isusova mesijanstva zauzima ključno mjesto.¹⁸ U tom bi pogledu Iv 20,31 postao inkluzijom, kao i Andrijina potvrda: »Našli smo Mesiju – što znači Krist – Pomazanik« (Iv 1,41), te Filipova rečenica – pozivnica upućena Natanaelu: »Našli smo onoga o kome je pisao Mojsije u Zakonu i Proroci« (Iv 1,45). Ta mjesta zahtijevaju posebno teološko tumačenje. Evanđelist je sâm vjernik i član zajednice, koji se nalazi pod utjecajem načina života svojega okruženja. Ivanova je zajednica živjela u relativno zatvorenom području kojem su Židovi vladali jakom rukom. To se upravo vidi u žestokim teološkim raspravama. U njima se

¹⁶ Usp. Felix PORSCH, *Anwalt der Glaubenden*, Stuttgart, 1978.,15–18.

¹⁷ Usp. Felix PORSCH, *Ivanovo evanđelje*, 9.

¹⁸ Usp. Ivan DUGANDŽIĆ, *Osporavani Mesija – progonjena zajednica*, u: *Bogoslovska smotra*, 74 (2004.) 3., 657.

neprestano pojavljuju one teme koje su bile sporne u objema skupinama. Isus se prije svega pozivao na to da je opunomoćeni Božji poslanik, Mesija.¹⁹ Predmet prepirke bila je istinitost Isusova poslanja i vjera u njegovu mesijansku misiju, odnosno u njegovo podrijetlo.

Oštrina rasprave o Isusovu mesijanskom poslanju i podrijetlu posebno je prepoznatljiva na onim mjestima koja govore o isključenju iz sinagoge kao mjeri koja se ima primijeniti na one Židove koji Isusa priznaju Mesijom. U zajednici vjernika, kao i onih koji su tek krenuli za Kristom, vladao je očiti strah otvoreno priznati pred farizejima svoju vjeru u Isusa Krista (usp. Iv 9,22 – roditelji ozdravljenog slijepca; Iv 12,42 – strah među članovima Vijeća). Motiv sindroma »straha od Židova« prisutan je na više mjesta u Ivanovu evanđelju (usp. Iv 7,13; 19, 38; 20,19). Štoviše, kako primjećuje I. Dugandžić, nije se ostalo samo na isključenju iz sinagoge, već je bilo slučajeva i ubojstva kršćana. Pritom je još neobičnije uvjerenje Židova da se time služi Bogu (16,2).²⁰

Ivanovo je djelo apologetskog karaktera u kojem dokazuje božanstvo Krista. Ta se činjenica prepoznaje i u njegovoj kristologiji. Ivan se u svojem evanđelju uvijek koristi dvostrukim kristološkim naslovom: Isus Krist – Pomazanik (Sin Božji). Taj je naslov za Isusa iz Nazareta bio vrlo važan jer se povezuje sa starozavjetnim obećanjima (usp. Dj 2,14-36; 3,11-26). Posebnu važnost ispunjenja starozavjetnih proročanstava prepoznamo u spomenutim svjedočanstvima Andrije i Filipa (Iv 1,41.45), nakon kojih slijedi Natanelova sumnja, koja prelazi i izražava se u sumnji Židova okupljenih oko Isusa: »Zar iz Nazareta može što dobro doći?« (Iv 7,42). Prema tome, Isus Krist nije vlastito ime, nego priznanje njegova poslanja, a pritom i njegova podrijetla. Zanimljivo je podsjetiti da u Novom zavjetu naslov Krist (Χριστός) dolazi 531 put, a izvorni hebrejski oblik (משיח) samo dvaput i to oba puta u Ivanovu evanđelju (Iv 1,41; 4,25). Kako ističe Dugandžić, oba puta on je protumačen kao Pomazanik. To upravo govori o važnosti toga značenja za evanđelista i cijelu zajednicu. Upravo taj naslov pripisan Isusu iz Nazareta postao je razlogom isključivanja iz sinagoge,²¹ a prema tome i vidljivim uzrokom razjedinjenja između kršćana i Židova. Dakle, zbog vjere u Isusa Krista u židovskoj se zajednici dogodilo potpuni rascjep koji je svoju kulminaciju dosegao na sinodi u Jamniji oko 90. godine.

¹⁹ Usp. Felix PORSCH, *Ivanovo evanđelje*, 10.

²⁰ Usp. Ivan DUGANDŽIĆ, *Osporavani Mesija – progonjena zajednica*, 668.

²¹ Usp. Ivan DUGANDŽIĆ, *Biblijska teologija Novoga zavjeta*, Zagreb, 2004., 144.

2.1.1. Židovska mesijanska očekivanja i kriterij prepoznavanja Mesije

Moramo uzeti u obzir mesijanska (biblijska) očekivanja u židovstvu.²² Ta su očekivanja, osim u proročkim najavama, prepoznatljiva i u kumranskoj zajednici (usp. 1 QS 9,3-11).²³ U perikopama koje govore na koji je način Isus stekao svoje prve učenike jasno se vidi iščekivanje Mesije koje je u tadašnjem židovstvu bilo vrlo živo. O tomu također svjedoči prethodno citirani susret Isusa s Andrijom i Filipom: »Našli smo Mesiju«; »Našli smo onoga o kome je Mojsije pisao u Zakonu i Proroci« (Iv 1,41.45). No, kada je bila riječ o Mesiji, dolazilo je često do zabune i miješanja lika Ivana Krstitelja i Isusa. Brojni suvremenici Ivana Krstitelja na njemu su vidjeli oznake Mesije (Lk 3,15; Mk 6,14-16), a pogotovo to vrijedi za njegove učenike (usp. Iv 3,25-28). Zato nam evanđelja svjedoče o ozbiljnoj dvojbi tko je zapravo Mesija: Ivan Krstitelj ili Isus. Ta dvojba nije prestala ni nakon smrti jednoga i drugoga (usp. Dj 19,1-7). Znakovito je također da u Ivanovu evanđelju nema nikakva govora o samostalnom djelovanju Ivana Krstitelja. On samo svjedoči za Isusa. Čak je i njegovo krštenje vodom privremenog karaktera dok ne dođe On – Mesija, koji će krstiti »Duhom Svetim i ognjem« (Mt 3,11b). Ivan svjedoči za Isusa da je on »Jaganjac Božji koji odnosi grijehe svijeta« (Iv 1,29.36) i da je on »Sin Božji« (Iv 1,34). Ivan sâm svjedoči da on nije Krist (Iv 3,25-28) i zatim definitivno određuje odnos između sebe i Isusa: »On treba da raste, a ja da se umanjujem« (Iv 3,30).²⁴

P. R. Gryziec primjećuje da scena opisana u četvrtom evanđelju o Krstiteljevu svjedočanstvu predstavlja atmosferu iščekivanja Mesije među Židovima.²⁵ Zajedno s Gryziecem pronalazimo fenomenalno zapažanje S. Mędale, koji opisuje motive očekivanja i kriterija Mesije, koji treba doći. S. Mędala konstatira da svjedočanstvo Ivana Krstitelja fokusira u sebi četiri mesijanska i kristološka motiva: prisutnost Duha Svetoga; Isus nepoznat Mesija; Isus Božji Sin i Isus Jaganjac Božji.²⁶ Prikazat ćemo ih sažeto.

a) Prisutnost Duha. Mesija je taj koji posjeduje Duha Svetoga (usp. Iz 42,1; 11,2; Iv 3,1-2; Ez 36,27). O tomu svjedoči Krstitelj (Iv 1,32): »Vidio sam Duha gdje siđe s neba kao golub i ostade na njemu.«

b) Isusovo (Kristovo) nepoznato podrijetlo. Ivan Krstitelj (Iv 1,31.33) ističe svoje neznanje o Isusu kao Mesiji (Kristu). Time Ivan evanđelist potvrđuje stajalište Židova o nepoznatom Mesiji, odnosno neznanje o njegovu podrijetlu.

²² Usp. Rudolf SCHNACKENBURG, *Das Johannesevangelium*, 277.

²³ Usp. Ivan DUGANDŽIĆ, *Osporavani Mesija – progonjena zajednica*, 664.

²⁴ Usp. *Isto*, 660.

²⁵ Usp. Piotr Roman GRYZIEC, *Spotkania przy studni*, Kraków, 2000., 46.

²⁶ Usp. Stanisław MĘDALA, *Chrystologia Ewangelii św. Jana*, Kraków, 1993., 238.

U teološkom kontekstu govor je o preegzistenciji Mesije. Stoga naglašavanje neznanja od strane Ivana Krstitelja ističe ulogu Duha Svetoga, koji objavljuje Isusa kao Mesiju.

c) Naslov Božji Sin. Taj naslov u kontekstu Isusova krštenja upućuje na potpunu povezanost s Ocem upravo u mesijanskom smislu. Bog povjerava svoju misiju jednom čovjeku. Taj čovjek je kralj iz Davidove dinastije. On dobiva od Boga posebnu protekciju (usp. 1 Kr 17; Ps 2,7; 110).

d) Jaganjac Božji. To je originalni naslov za mesiju u cijeloj Bibliji. Mogu se izdvojiti tri oblika interpretacije: 1. pashalno janje (Iv 19,14.29.36). Uzdi-gnuće Sina Čovječjega uvodi nas u pashalni kontekst. U krsnom kontekstu Isus je Jaganjac Božji i to potvrđuje njegovo mesijansko podrijetlo; 2. Božji Sluga u kontekstu Iz 53 te Iv 12,37. No, to je dosta sporna interpretacija zbog prijevoda riječi *talya-taleh* (sluga – jaganjac – dosta je velika polemika između Jeremiasa i C. H. Dooda); 3. Jaganjac Božji kao simbol trijumfalnog Mesije (interpretacija koju zastupaju R. E. Brown i C. H. Dodd). U Knjizi Otkrivenja jaganjac je zapravo nevino janje kao simbol trijumfa, a ne žrtvovano janje. U Otk 7,17 jaganjac (ἀρνίον) uvijek je mesijanski lik, pastir koji stoji pred Božjim prijestoljem. U Otk 17,14 on je kraljevski pobjednik.²⁷

2.2. Isus Krist – Mesija – Pomazanik i šizma, razjedinjenost u narodu

Pred nama sada stoji zadaća iščitati redak 7,42 te predstaviti njegovo značenje. Svjesni smo da se taj redak mora shvatiti u kontekstu u kojem je bio izgovoren i zapisan. Dosad smo iznijeli dobar dio povijesno-teološkog konteksta. Pogledat ćemo raspravu između Isusa i Židova oko njegova podrijetla. Razjedinjenje u narodu (σχίσμα) dolazi nakon pitanja: »Ne kaže li Pismo da Krist dolazi iz potomstva Davidova, i to iz Betlehema, mjesta gdje bijaše David?«

Ponajprije, u toj se rečenici osjeća napetost povezana s očekivanjem Mesije. Na to upućuje mjesto: »počeše mnogi vjerovati u njega, jer su vidjeli čudesa koja je činio« (Iv 2,24). Taj redak odgovara onom iz Iv 20,31 o potpunoj vjeri u Isusa Krista, Sina Božjega. Tako je i prema Krstiteljevu svjedočanstvu Isus imao sva obilježja odgovarajuća Mesiji, o čemu smo netom progovorili. Židovi s neskrivenim divljenjem gledaju na osobu Isusa. Čude se odakle mu mudrost (usp. Iv 7,15). S druge pak strane, mnogima se Isus još uvijek ne uklapa u okvir predodžaba o mesiji. Oni imaju svoje mišljenje i svoja stajališta.

²⁷ Usp. *Isto*, 239–240.

2.2.1. Isus je Krist

Ivan, kao što smo već spominjali, piše evanđelje u apologetskom duhu. On dokazuje da je Isus Krist, odnosno Mesija. Gledajući čitav kontekst 7. poglavlja, a osobito 7,38-39, nailazimo na Isusov govor u kojem najavljuje ispunjenje mesijanskog proročanstva o obećanom Duhu Svetom u mesijansko doba (usp. Iz 44,3; 58, 1; Ez 47,1-9 s naglaskom na Jl 3,1). Osim toga, prema Krstiteljevu svjedočanstvu, Kristovo podrijetlo nije poznato. On je Sin Božji i Jaganjac Božji. Također je svjedočanstvo Ivana Krstitelja zbunjivalo mnoge koji su se zasigurno pitali je li Isus iz Nazareta stvarno Krist. Tu tendenciju pronalazimo i u poslanicama: »Tko je lažac, ako ne onaj, koji tvrdi da Isus nije Krist?« (1 Iv 2,22; usp. Iv 2,9; 4,11).²⁸ Mislimo da se potrebno također prisjetiti Isusove rečenice iz Iv 3,18: »Tko vjeruje u njega, tomu se ne sudi, a tko ne vjeruje, već je osuđen, jer nije vjerovao u Jedinorođenoga Sina Božjega«, a mi ćemo nado dati – u mesijansko poslanje Isusa iz Nazareta (usp. Iv 20,31). Mnogi su išli za Isusom Kristom, ali nažalost neki su od njih krenuli putem sumnje i otišli su od Mesije (Iv 6,66).

2.2.2. Odbačeni Mesija

Sva čudesa i svjedočanstva nisu bila dovoljna da Židovi prihvate Isusa kao Mesiju, jer se on nije uklapao u njihovu mesijansku dogmatiku koja tvrdi da nitko neće znati odakle je Krist (Iv 7,27), a pogotovo da on ne može doći iz Galileje (Iv 7,41), već »iz potomstva Davidova, i to iz Betlehema (Iv 7,42). Osim toga, ta ista dogmatika tvrdi da »Krist ostaje zauvijek«, a on govori »da Sin Čovječji treba da bude uzdignut« (Iv 12,42). Zbog tih pogrešnih stavova Židovi nisu mogli otvorena srca primiti Isusa kako Mesiju.²⁹

Isusove riječi o njemu kao darovatelju Duha Svetoga s jedne strane tjeraju Židove da donesu odluku, no s druge izazivaju žestoku reakciju među slušateljima. Stoga slijede dogmatski prigovori: Mesija mora doći iz roda Davidova i prema tome iz Betlehema, a ne kao ovaj Isus iz galilejskog Nazareta.³⁰ Možda se zato ne trebamo čuditi reakciji Natanaela, koji pita: »Zar iz Nazareta može što dobro doći?« (Iv 1,46) Uvjereni smo da je to zapravo misao židovskih glava i stoga ponavljano uvjerenje pojedinih Židova. Međutim, Natanael je na Isusovu riječ povjerovao: »Ti si Sin Božji! Ti si kralj Izraelov« (Iv 1,49).

²⁸ Usp. Ivan DUGANDŽIĆ, *Biblijska teologija Novoga zavjeta*, 144.

²⁹ Usp. Ivan DUGANDŽIĆ, *Osporavani Mesija – progonjena zajednica*, 663.

³⁰ Usp. Felix PORSCHE, *Ivanovo evanđelje*, 66.

Iz bližeg konteksta doznajemo da su mnogi Isusa držali prorokom, dok su drugi u njemu prepoznali Mesiju (usp. Iv 7,40-41a). Ta se činjenica prema R. E. Brownu odnosi upravo na proročanstvo iz Iv 7,39 o mesiji kao darovatelju Duha Svetoga, koji zbog svojega čudotvorstva, poput Mojsija, može biti nazvan prorokom. Zapravo, cijeli Blagdan sjenica poprima mesijanski kolorit.³¹ Drugi su iz mnoštva, prema L. Morrisu, otišli korak dalje i prepoznali u Isusu Mesiju – Krista.³² U tom kontekstu zanimljivo je uočiti opreku u trećoj skupini slušatelja (Iv 7,41b), koja se rađa između njihova uvjerenja o tome da Mesija ne dolazi iz Galileje, dok su s druge strane prisutna stajališta koja se pozivaju na proročanstvo »zvat će se Nazarećanin« (Mt 2,23). Iako nas i taj redak stavlja pred određene poteškoće, sigurno je da se time ne isključuje mogućnost Krista Galilejca.³³ Među Židovima je vladalo uvjerenje da ni prorok ni Mesija ne mogu doći iz Galileje (usp. 7,52). L. Stachowiak zamjećuje da su već na samom početku rasprave Isusovi slušatelji različitih stajališta i nemaju zajedničko mišljenje glede rabija iz Nazareta.³⁴ U toj pomalo bizarnoj situaciji primjećujemo da se u situaciji zapleta koristi ironija kao sredstvo koje često rabi autor četvrtog evanđelja.

Oni koji su sumnjali da Krist može doći iz Galileje u prilog svojem stajalištu pozivaju se na Pismo. R. E. Brown ističe da je biblijsko mjesto kod Mt 2,5-6 još jedan dokaz u ruci Židova koji su tražili betlehemske korijene Mesije. Taj se stih nadovezuje na Mih 5,2.³⁵ Međutim, L. Morris tvrdi da »u Starom zavjetu nema stiha koji bi govorio baš to što oni ovdje navode. Čini se da je u njihovim riječima sažet i uopćen smisao nekih starozavjetnih stihova (npr. 1 Sam 20, 6; 2 Sam 7,12; Ps 89, 3 i dakako Mih 5,2)«³⁶. Ukoliko bi se ostalo uz tvrdnju slušatelja, opet bi se došlo do svojevrstne ironije jer Isus iz Nazareta nije rođen u Nazaretu, nego u Betlehemu, zaključuje R. E. Brown.³⁷ U takvoj situaciji čini nam se doista nezgodnom situacija onih koji su bili uvjereni u vlastitu interpretaciju Pisma.

Sada na vidjelo dolazi još jedna situacija glede formulacije Mesija – potomak Davidov. Morris ukazuje da je kod Židova postojalo uvjerenje kako izgnanstvo nije uništilo mogućnost produžetka postojanja Davidova roda. Iz upravo tog roda Bog će poslati mesiju i to iz gradića Betlehema.³⁸ Stachowiak u židov-

³¹ Usp. Raymond E. BROWN, *The Gospel according to John I–XII*, 329.

³² Usp. Leon MORRIS, *Ivan*, Novi Sad, 1988., 316.

³³ Usp. *Isto*, 317.

³⁴ Usp. Lech STACHOWIAK, *Ewangelia wg św. Jana*, 233.

³⁵ Usp. Raymond E. BROWN, *The Gospel according to John I–XII*, 324.

³⁶ Leon MORRIS, *Ivan*, 317.

³⁷ Usp. Raymond E. BROWN, *The Gospel according to John I–XII*, 330.

³⁸ Usp. Leon MORRIS, *Ivan*, 117.

skim očekivanima vidi mesiju u smislu tradicionalnog Davidova potomka (σπέρματος τοῦ Δαβίδ). Zato su neke od ideja o mesijanskom podrijetlu iz Davidova roda »procurile« u kršćansku tradiciju.³⁹ A. Schlatter vidi u izrazu σπέρμα ne samo ljudsko, dakle biološko podizanje potomaka, nego i preneseno značenje. Ivan često rabi taj grčki izraz slikovito kao što je to mjesto u Otk 12,17. Prema tome, ono se može čitati u prenesenom, odnosno u duhovnom smislu.⁴⁰ Ta činjenica ruši židovski stav o podrijetlu Mesije isključivo po ljudskom rađanju i prenošenju života u Davidovoj lozi. Dobro smo upoznati s tim da citirano Pismo na usnama židovskih slušatelja nije točno. Osim toga, Josipovo podrijetlo iz Davidove loze, a zatim duhovno očinstvo ne isključuje podrijetlo Isusa Krista iz Davidove loze (usp. Mt 1,16; Dj 13,22.23). Međutim, taj argument u kontekstu Krstiteljeva svjedočanstva: »Ja ga nisam poznao« (Iv 1,31), te židovskih tvrdnji: »Za ovoga znamo odakle je, a Mesija kada dođe, nitko neće znati odakle je!« (7,27), izbljeđuje na važnosti. Nije čudno, kao što primjećuje Brown, da neki rukopisi ispuštaju Betlehem kao Davidov grad,⁴¹ a time ispuštaju povezanost Mesije i Betlehema kao Davidova grada. Tako i Morris dodaje da je umetak o Betlehemu kao mjestu »gdje bijaše David« prilično pretjeran.⁴² Schlatter ističe da je zabuna držati Betlehem Davidovim gradom jer je glavno mjesto Toparhije bila susjedna Herodeja.⁴³ David se rodio i odrastao u Betlehemu. No, nema podataka da se u njega vratio nakon što ga je napustio. Svi bitni događaji njegova kraljevanja odigrali su se na drugim mjestima. Te tvrdnje su, prema Morrisu, čvrstim dokazom snažnih mesijanskih očekivanja. Ali, preostaje pitanje zašto gomila naglašava Betlehem kao grad, mjesto kralja Davida? Mislimo da nećemo pronaći odgovor drugdje osim u okviru Ivanova djela i upravo 7. poglavlja. Pomalo suprotno mišljenju L. Stachowiaka, i unatoč tvrdnji da su neke od židovskih ideja o mesijanskom podrijetlu procurile u rano kršćanstvo, Porsch uvodi suprotnu teoriju, koja nam se čini zanimljivom. Naime, čitamo u komentaru: »Izgleda da Isusovo rođenje u Betlehemu nije pripadalo u vjersko blago Ivanove zajednice, inače taj protivnički argument ne bi bio razumljiv. U svakom slučaju u Iv se nikad ne govori o Betlehemu kao mjestu Isusova rođenja. Najvjerojatnije ovdje opet, u raspravi s kršćanima, do izražaja dolaze prigovori Židova protiv Isusova mesijanizma.«⁴⁴ Brown međutim misli da je evanđelist savršeno pozna-

³⁹ Usp. Lech STACHOWIAK, *Ewangelia wg św. Jana*, 233.

⁴⁰ Usp. Adolf SCHLATTER, *Der Evangelist Johannes*, Stuttgart, 1930., 203.

⁴¹ Usp. Raymond E. BROWN, *The Gospel according to John I–XII*, 324.

⁴² Usp. Leon MORRIS, *Ivan*, 317.

⁴³ Usp. Adolf SCHLATTER, *Der Evangelist Johannes*, 203.

⁴⁴ Felix PORSCH, *Ivanovo evanđelje*, 67.

vao mjesto Isusova rođenja, u prilog čemu ide paralelizam između Iv 4,27 i 7,42, a njegova šutnja o mjestu Isusova rođenja čini se posebnom.⁴⁵ Možemo postaviti pitanje promatrajući cijelu raspravu: Zar evanđelist ne inzistira na neznanju Židova kako bi naglasio paradoksalnu situaciju ironije među njima?

U strukturi perikope istaknuli smo retke Iv 7,27 i 7,42 kao slične, ali ipak drugog sadržaja jer u njima susrećemo paradoksalne tvrdnje. Redak 27 donosi sljedeće: »Za ovoga znamo odakle je, a Mesija kada dođe, nitko neće znati odakle je!« a uz njega: »Ne poznajemo li mu oca i majku?« (Iv 6,42) i onda redak 42: »Ne kaže li Pismo da Krist dolazi iz potomstva Davidova, i to iz Betlehema, mjesta gdje bijaše David?«, a uz njega redak 41: »Zar, naime, iz Galileje dolazi Mesija?« dok se očekivalo da Krist dođe »iz potomstva Davidova, i to iz Betlehema«. Upravo u tim redcima vidimo kontradiktorna stajališta: s jedne strane rabljenje rečenice: »Ne znamo odale će Mesija doći«, s druge pak strane: »Znamo, on se mora roditi u Betlehemu«. Skoro svi egzegeti slažu se oko zaključka da je tu riječ o ivanovskoj tehnici ironije.⁴⁶ Ali, ne idu svi tim tragom. I. Dugandžić ističe na tom mjestu da oštrina osporavanja najjače dolazi do izražaja u zaključku sinagoge »da se ima isključiti iz zajedništva sinagoge svaki koji ga prizna Kristom (Iv 9,22), što se najvjerojatnije dogodilo na židovskoj sinodi u Jamniji 90. godine poslije Krista, kada su rabini, nakon stradanja Židova u Židovsko-rimskom ratu 70. godine, tražili načina da se židovstvo na nov način konstituiraju i osnaže«⁴⁷.

Kako onda shvatiti Isusovo podrijetlo? Odakle dolazi Isus Krist? U pomoć nam dolazi Krstiteljevo svjedočanstvo o nepoznatom podrijetlu Mesije (usp. Iv 1,31). Prema Stachowiaku u obzir treba uzeti i ostala proročanstva (usp. 2 Sam 7,12; Mih 5,1; Ps 89,4-5; Mt 2,5-6).⁴⁸ No, C. S. Keener upozorava na ivanovski kontekst i kompoziciju četvrtog evanđelja govoreći o Isusovu podrijetlu »odozgor, s nebesa, od Boga«.⁴⁹ To nas podsjeća na Isusov razgovor s Nikodemom o »ponovnom rođenju odozgor«, koji je također izgrađen na ironiji, ali je prožet dubokim kristološkim duhom (usp. Iv 3,3). Dugandžić primjećuje da se kroz čitavo Ivanovo evanđelje provlači pitanje: Odakle je Isus? Ali, nije dovoljno znati samo njegovo zemaljsko podrijetlo (Iv 7,28). Ono u sebi skriva dublju tajnu. To se vidi u pitanju prvih učenika: »Učitelju, gdje

⁴⁵ Usp. Raymond E. BROWN, *The Gospel according to John I–XII*, 330.

⁴⁶ Usp. Craig S. KEENER, *The Gospel of John*, I, Hendrickson, 2005., 731; Leon MORRIS, *Ivan*, 317; Raymond E. BROWN, *The Gospel according to John I–XII*, 330.

⁴⁷ Ivan DUGANDŽIĆ, *Biblijska teologija Novoga zavjeta*, 144.

⁴⁸ Usp. Lech STACHOWIAK, *Ewangelia wg św. Jana*, 233.

⁴⁹ Usp. Craig S. KEENER, *The Gospel of John*, 731.

stanuješ?» (Iv 1,38). Tako i Isusov odgovor nije jednoznačan: »Dođite i vidite« (Iv 1,39). Kad mu Pilat izravno postavlja pitanje: »Odakle si ti?» (Iv 19,9), Isus je šutio. Svima onima koji ga odbacuju Isus odgovara: »Ja znam odakle dođoh i kamo idem. A vi ne znate ni odakle dolazim ni kamo idem« (Iv 8,14).⁵⁰ »Oni koji ne shvaćaju Isusov dolazak i njegovo podrijetlo od Oca još manje mogu shvatiti smisao i narav njegovih darova. Na to pitanje može odgovoriti samo vjera do koje dolaze oni koji ga traže i koji su ga spremni slijediti«, zaključuje Dugandžić.⁵¹ Osim toga treba istaknuti ivanovsku ideju preegzistencije Mesije, jer onaj kojeg Otac šalje morao je prije egzistirati. Sin dolazi s neba (Iv 6,38), kamo se i vraća (Iv 7,33).⁵² U prilog tome ide i čitav Ivanov Proslav (Iv 1,1). Mi bismo samo na to rekli: Oni koji ne vjeruju u mesijansko poslanje Isusa Krista, sami se osuđuju na propast (usp. Iv 3,18).

Mislimo, dakle, da je tu posrijedi ivanovska ironija, poznata u četvrtom evanđelju, ali su prisutna i stajališta pozicioniranih Židova koji su htjeli pod svaku cijenu očuvati dogmatska uvjerenja o Mesiji te spasiti sinagogu od revolucionara. To su učinili na štetu teoloških značajka. Ograničili su znanje i svijest svojih pristaša u pogledu Isusa Krista: »Jao vama, zakonoznanci, jer ste odnijeli ključ znanja! Sami ne uđoste, a onima koji htjedoše ući zapriječiste« (Lk 11,52).

U raspravi među Židovima i Isusom, u toj donekle paradoksalnoj situaciji, osjeti se napetost mesijanskog očekivanja. Stoga su izgovoreni mnogi dokazi, ali svi nisu točni, na što ukazuje ivanovska ironija. Na temelju znanja i neznanja događa se zaplet. No, onaj koji vjeruje, sam donosi odgovor na zapletenu situaciju, a njegovo stajalište je očito i po cijenu isključenja iz sinagoge. Isusovo se podrijetlo treba tumačiti više u teološkom kontekstu i iz perspektive Ivanova evanđelja. Ivanovo je evanđelje posebno. Ono je duhovno i zato u obzir treba uzeti teološki kontekst Isusova govora o svojem podrijetlu odozgor. To nepoznato podrijetlo Isusa Krista zauvijek će ostati takvo za one koji ne vjeruju, a prepoznat će ga oni koji su se rodili »odozgor iz vode i Duha« (usp. Iv 3,3.5).

Zaključno. Razjedinjenje – *σχίσμα*

Rasprava predstavljena uz pomoć ironije dovela je mnoštvo do razjedinjenja. No, govoreći o razjedinjenju, treba bar nakratko spomenuti, da se

⁵⁰ Usp. Ivan DUGANDŽIĆ, *Biblijska teologija Novoga zavjeta*, 144.

⁵¹ *Isto*, 144–145.

⁵² Usp. *Isto*, 143.

osim kod Židova, razjedinjenje moglo dogoditi u još dvjema skupinama: u judeokršćanskoj zajednici te kod učenika Ivana Krstitelja.⁵³ Premda je razjedinjenje u drugim skupinama u pogledu Kristova podrijetla važno, ono je od drugotna značenja. Najvažniji je rascjep između Židova i Crkve do kojega je došlo upravo zbog Isusova podrijetla.

Isus je za farizeje zavodnik naroda kojemu mogu podleći samo oni koji ne poznaju Zakon, ali ne školovani teolozi, poput farizeja. Tim omalovažavanjem otkrivaju svoj način djelovanja i postupanja s narodom koji ih je volio i slušao. Treba primijetiti da nisu svi bili takvi. Poznati farizej Nikodem (Iv 3,1) upozorava ostale farizeje (usp. Iv 7,50) da su u svojoj mržnji sami omalovažili zakone koje navode protiv Isusa. Farizeji međutim ostaju i dalje uz svoju tvrdnju da »prorok ne dolazi iz Galileje«. Zbog svoje mržnje, ostali su slijepi i zatvoreni za Božju ponudu spasenja.

Iz svega što smo izložili zaključujemo da je šizma, koja je nastala nakon rasprave, zapravo posljedica nevjere u mesijansku misiju Isusa Krista, Sina Božjega. Isus iz Nazareta ispunjava u sebi sve uvjete da se i s povijesne i s teološke strane povjeruje da je upravo on obećani Mesija. Ivan, međutim, stvara zagonetne zaplete u kojima se naglašava napetost između znanja i neznanja i služeći se ironijom naglašava potrebu vjere, kao istinskog odgovora na raspravu oko Kristova podrijetla. Oni koji nisu odgovorili vjerom, napustili su izvor »žive vode« koju je najavio Isus, a koja je potekla iz njegova boka o njegovu času.

⁵³ Usp. Ivan DUGANDŽIĆ, *Osporavani Mesija – progonjena zajednica*, 664, 671–672. Obratimo posebnu pozornost na legitimnost postojanja ivanovske judeokršćanske zajednice unutar židovstva. Posljedice sukoba na crti Crkva – sinagoga ivanovska je zajednica pretrpjela na planu unutarnjeg života. O tomu svjedoče Ivanove poslanice, koje su mlađe od evanđelja. One svjedoče o rascjepu, pravoj šizmi koja se dogodila u zajednici. Nešto slično događalo se i Krstiteljevim učenicima, koji nisu mogli postaviti odlučujuću crtu između Isusa Krista i Ivana Krstitelja.

Summary

**ΣΧΙΣΜΑ – THE DEBATE AND DISUNITY BECAUSE OF
CHRIST'S ORIGINS (JN 7:42)**

Arkadiusz KRASICKI

Catholic Faculty of Theology in Đakovo, Josip Juraj Strossmayer University of Osijek
Petra Preradovića 17, p.p. 54, HR – 31 400 Đakovo
arkadiusz.krasicki@gmail.com

The question that has been posed by Jews on Jesus' origins (Jn 7:42) points towards conflicts and debates between Jewish political and religious groups, as well as between Judeo-Christian community and disciples of John the Baptist. It has finally led to the most important schism between the Church and synagogue. Through critical-historical method, textual and literary critique and minute exegesis and theological interpretation, this article tries to elucidate further theological and historical meaning of this Biblical verse (Jn 7:42), its narrower and wider context, and to explore specificities of John's technique in hard discussions about Jesus as Christ (Messiah, the Anointed One).

Keywords: *Jesus, Messiah, John's Gospel, debate, schism.*